

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ดำรงชีวิตผูกพันกับสิ่งแวดล้อม อันประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมตามเทคโนโลยีซึ่งมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมา มนุษย์มีความเฉลียวฉลาดสามารถให้ศาสตร์ในแขนงต่างๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ รอบตัวให้เป็นตามวิถีทางที่ต้องการเพื่อเอื้อต่อการกินคืออยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และความสามารถนี้เองที่มีส่วนทำอันตรายต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวทำให้เกิดปัญหาขึ้นภายหลัง

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งเป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมต่างมีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนและก่อให้เกิดผลกระทบซึ่งกันและกันตลอดจนมีผลเกี่ยวข้องกับตัวเราไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530)

องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็นลักษณะกว้างๆ ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึงสิ่งใดก็ได้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ สัตว์ มนุษย์ ฯลฯ มีข้อสังเกตว่าใช้เวลาเกิดไม่เหมือนกันมีสีแตกต่างกัน แต่จะเกิดอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ ฉะนั้นจึงมักพบว่าถ้าสิ่งแวดล้อมหนึ่งถูกทำลายมักจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม อาจทำให้เกิดการสูญเสียบางอย่างก็ไม่น้อย สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือทางกายภาพประกอบด้วยส่วนต่างๆ บนพื้นผิวโลก คือ

1.1 ส่วนบรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึงอากาศที่หุ้มห่อโลก เช่น ออกซิเจน ไนโตรเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ฯลฯ

1.2 ส่วนอุทกภาค (Hydrosphere) หมายถึงส่วนที่เป็นน้ำทั้งหมดบนพื้นผิวโลกที่นอกเหนือไปจากส่วนที่เป็นของแข็งของเปลือกโลกและส่วนบรรยากาศ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ทะเลสาบฯ

1.3 ส่วนธรณีภาค (Lithosphere) หมายถึงเปลือกโลก คือส่วนของโลกที่เป็นของแข็งของเปลือกโลกประกอบด้วยหินและดินต่างๆ รวมทั้งแร่ธาตุที่มีอยู่ในหินและดินนั้นๆ

1.4 ส่วนชีวมณฑล (Biosphere) ได้แก่บริเวณของโลกที่มีสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นที่ตายและมีชีวิต เช่น คน พืช สัตว์ ซึ่งส่วนชีวมณฑลคือส่วนที่ปรากฏในบริเวณพื้นโลกทั้ง 3 ส่วน

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment) คือสิ่งต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ สามารถจับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ เช่น บ้านเรือน ถนน รถ สะพาน ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถมองเห็นได้ หรือเป็นโครงสร้างทางเทคนิคที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการมีชีวิตอยู่ เช่น บ้านเรือน ถนน สะพาน ฯลฯ

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาอย่างตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจก็ได้ เพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนใหญ่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องของสังคมและกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย เป็นพฤติกรรมของคนที่แสดงออกสู่สิ่งแวดล้อมอื่นๆ

ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2518 แต่ทว่าจนถึงปัจจุบันนี้สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมมิได้ดีขึ้นเลย นอกจากนี้ยังทวีความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นทุกปี

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า สภาพแวดล้อมของประเทศไทยในทุกวันนี้ เข้าสู่สถานการณ์ขั้นวิกฤต ทั้งนี้สาเหตุสืบเนื่องมาจากมนุษย์เป็นสำคัญ มลพิษโลกสีเขียวได้รายงานปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย (สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย, 2537) ไว้ดังนี้

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

การพัฒนาที่ผ่านมาได้ระดมใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ทรัพยากรธรณี ในอัตราที่สูงมากและเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ยังมิผลทำให้เกิดความร่อยหรอและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นผลมาจากการขาดแผนการจัดการที่ต่อเนื่องและจริงจัง

1.1 ทรัพยากรป่าไม้ปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้จากการสำรวจควมเทียบประมาณ 171 ล้านไร่หรือร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ในปี 2535 มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธารมีเพียง 59 ไร่หรือร้อยละ 18.4 ของพื้นที่ทั้งหมด สาเหตุเนื่องมาจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและการทำการเกษตร การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร การบุกรุกพื้นที่คุ้มครองและไฟป่า เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรสัตว์ป่าของไทยซึ่งมีทั้งสิ้น 2,748 ชนิด อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ 320 ชนิด ทั้งนี้สาเหตุของการสูญพันธุ์เนื่องมาจากการสูญพันธุ์ไปตามธรรมชาติ การล่าสัตว์ป่าเพื่อมาเป็นอาหาร การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารตามธรรมชาติของสัตว์ป่า และการสูญพันธุ์อื่นเนื่องมาจากสัตว์ป่าได้รับสารพิษตกค้างสะสมในร่างกาย

1.3 ทรัพยากรแหล่งน้ำปี 2535 ประเทศไทยต้องประสบปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรง จากรายงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ในช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2535 ปริมาณน้ำในเขื่อนภูมิพล และเขื่อนสิริกิติ์เหลือเพียง 1,995 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งต่ำที่สุดในรอบ 30 ปี ทั้งนี้เนื่องมาจากปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างลดลงจากเกณฑ์เฉลี่ยปีละ 11,000 ล้าน ลบ.ม. เหลือเพียง 8,400 ล้าน ลบ.ม. อีกทั้งความต้องการน้ำมีเพิ่มขึ้น เช่น การใช้น้ำเพื่อการเกษตร การใช้น้ำเพื่อการผลิตน้ำประปา

1.4 ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน มีการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน และไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการแพร่กระจายของดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเสื่อมโทรมและการชะล้างพังทลายของดินในอัตราสูง ซึ่งสาเหตุ

ประการสำคัญคือ การผลิตเกลือสินเธาว์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม การบุกกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าบนพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง โดยไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งการใช้ขี้เถ้าแอมลงและปุ๋ย โดยปราศจากการควบคุมที่รัดกุมและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์

1.5 ทรัพยากรธรณี การนำทรัพยากรธรณีทั้งในรูปแบบแร่ธาตุ และพลังงานมาใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะปัญหาการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร การทำเหมืองแร่ทั้งบนบกและในทะเล การนำลิกไนต์มาใช้และการพัฒนาปิโตรเลียมมาใช้ทั้งบนบกและในทะเล ซึ่งสาเหตุประการสำคัญก็คือ การใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม กฎหมายหรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่ชัดเจนและรัดกุม

1.6 ทรัพยากรชายฝั่งทะเลปะการัง พื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกบุกกรุกใช้ประโยชน์เพื่อกิจการต่าง ๆ ทั้งทางด้านป่าไม้ ประมง อุตสาหกรรมและเหมืองแร่ จนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศน์ นอกจากนี้ประการังตามเกาะ แก่ง บริเวณชายฝั่งทะเลต่าง ๆ ได้ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงไปอย่างมาก ซึ่งสาเหตุใหญ่ นอกเหนือจากศัตรูทางธรรมชาติแล้ว ยังมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจการประมง เช่น การระเบิดปลา การเบื้อปลา การใช้อวนลาก รวมทั้งตะกอนจากเหมืองแร่บนบกและเรือขุด

ทรัพยากรประมง แหล่งน้ำธรรมชาติมีสภาพเสื่อมโทรมจนกลายเป็นปัญหาสำคัญของการประมงน้ำจืด การขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงบริเวณชายฝั่งทำให้เกิดผลกระทบต่อปัญหามลภาวะและระบบนิเวศน์ทรัพยากรชายฝั่ง รวมทั้งการทำประมงทะเลจนเกินขีดความสามารถที่จะกอมรับได้ และอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม สาเหตุประการสำคัญ คือ การขาดนโยบายและเป้าหมายในการผลิตสัตว์น้ำที่สอดคล้องและเหมาะสม รวมทั้งการขาดความร่วมมือของชาวประมง และประชาชนโลกทั่วไปด้วย

2. ปัญหาภาวะมลพิษ แบ่งออกเป็น

2.1 มลพิษทางน้ำ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ได้รายงานคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตรวจสอบอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2524 - 2535 ว่าน้ำในจังหวัดนนทบุรี ถึงปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ มีค่าออกซิเจนละลายในน้ำเพียง 0.1-0.9 ม.ก.ต่อลิตร

ในขณะที่ค่ามาตรฐานกำหนดไว้ว่า น้ำที่เหมาะสมแก่การอาศัยของสิ่งมีชีวิตต้องมีค่าออกซิเจนละลายในน้ำไม่ต่ำกว่า 6 ม.ก. ต่อลิตร สาเหตุของน้ำเสียมาจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ แหล่งอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสีย 25 % และแหล่งชุมชนที่พิกอาศัยปล่อยน้ำเสีย 75 %

2.2 มลพิษทางอากาศและเสียง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครประสบปัญหาคุณภาพของอากาศ ทั้งในรูปของควันดำจากรถบรรทุก รถประจำทาง และควันขาวจากรถที่มีท่อไอเสียชำรุดหรือดัดแปลง รวมทั้งก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์จากรถที่ใช้ น้ำมันเบนซิน มลพิษทางอากาศที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม จากผลการตรวจสอบตามโครงการควบคุมมลพิษทางอากาศและเสียง ของกองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ รายงานว่าปริมาณสารตะกั่วในบรรยากาศกรุงเทพมหานครในช่วงปี 2535 มีอยู่ 0.170 ไมโครกรัมต่อลบ.ม. นายแพทย์อภิเชษฐ์ นาคเลขา เปิดเผยผลการตรวจเลือดคนที่เข้ารับการรักษาในคลินิกว่า ปี 2535 ตรวจเลือดไป 89 คน พบว่าแต่ละคนมีสารตะกั่วในเลือดมากกว่า 40 มิลลิกรัมต่อลิตรขึ้นไป ในขณะที่มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ว่า หากมีสารตะกั่วในร่างกายเกิน 25 มิลลิกรัมต่อลิตร ถือว่าถึงขีดอันตรายแล้ว

ปัญหาฝุ่นละอองตรวจพบว่า ค่าเฉลี่ยใน 1 ปีอยู่ในช่วง 0.12-0.17 มิลลิกรัมต่อ ลบ.ม. ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานอากาศที่กำหนดค่าเฉลี่ยไม่เกิน 0.1 มิลลิกรัมต่อ ลบ.ม. นอกจากนี้บริเวณที่มีเสียงดังเกินมาตรฐาน คือ ดังกว่า 85 เดซิเบล มีจำนวนถึง 28 จุด เช่น สีแยกประตูน้ำ สีแยกถนนวิฑู เป็นต้น

2.3 ปัญหาขยะสารพิษตกค้างในอาหารผลิตผลทางการเกษตร และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันนี้มีการนำเข้าสารพิษมาใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยขาดความรู้ความเข้าใจ มีผลให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้าง นอกจากนี้ยังมีปัญหาการปล่อยสารพิษและโลหะหนักลงสู่สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเกิดอุบัติเหตุเกี่ยวกับสารพิษต่าง ๆ

2.4 ปัญหาขยะมูลฝอย จากการสำรวจของสภาวิจัยสิ่งแวดล้อม พบว่าในปี 2534 ปริมาณขยะมูลฝอยถูกผลิตขึ้นประมาณวันละ 0.86 กิโลกรัมต่อคน หรือประมาณ 5,400 ตันต่อวัน มูลฝอยดังกล่าวมีเพียงประมาณ 80-90 เปอร์เซ็นต์ ที่ได้รับการเก็บขนนำไปกำจัด ดังนั้นมูลฝอยจำนวนหนึ่งเหลือตกค้างตามที่ต่างๆ ก่อให้เกิดปัญหาความสกปรก รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ตามมา

จากสภาวะความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้เอง รัฐบาลจึงได้ประกาศให้ปีพ.ศ. 2532 เป็นปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการเริ่มต้นของการแก้ปัญหาของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มีความตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายของการป้องกันและแก้ไขความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยเร็วที่สุดรัฐบาลจึงเห็นชอบที่จะมีการขยายการประกาศ ปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมออกไปอีก 3 ปี คือจากปี 2532 - 2535

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) กำหนดทิศทางและแนวนโยบายในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คือ แนวนโยบายทางด้านการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต โดยจัดให้มีการเชื่อมโยงระหว่าง การศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพิ่มพูนความรู้ผ่านระบบสื่อสารมวลชน รวมทั้งอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเทคโนโลยีเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยมุ่งปรับปรุงการบริหาร การใช้ การบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ ในด้านต่างๆ (สนอง สิริกุลวัฒนา, โสภณ ทองนุ่มและวีระ เสถียรสวัสดิ์, 2534)

จากแผนแม่บทโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา (2534-2539) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป้าหมายที่จะให้นักเรียนทุกคนและประชาชนร้อยละ 60 เกิดความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษ โดยวิธีการที่ถูกต้องภายในปี 2539 โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่สำคัญดังนี้ คือ

1. เลือกปัญหาที่วิกฤตที่สุด ในด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศมาเป็นเนื้อหาในการสอนและรณรงค์
2. บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรที่มีทุกชั้น ทุกระดับทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
3. เน้นกระบวนการแก้ไขปัญหามาโดยเริ่มจากปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่ปัญหาที่อยู่ไกลตัว
4. มุ่งแก่นิสัยในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาล้างแควล่อมจึงต้องแก้ที่สาเหตุ นั่นคือแก้ปัญหาที่ตัวมนุษย์ แนวทางในการแก้ปัญหา คือ ต้องปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อที่เหมาะสมด้านสิ่งแวดล้อมให้กับบุคคล โดยการให้การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนทุกสาขาวิชา (เย็นใจ เลหาหะวิษ, 2520) แต่การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องอาศัยสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจตลอดจนการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นเตือนให้ทุกคนได้ตระหนักถึงปัญหาล้างแควล่อมที่เกิดขึ้นอย่างได้ผล

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ให้ทั้งภาพและเสียง เป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้และเหตุการณ์ ให้ชมกันอย่างทั่วถึงเสมือนหนึ่งร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย เป็นสิ่งที่ให้ความสะดวกสบายกับผู้รับ เพราะสามารถแพร่ภาพและเสียงได้ในขณะเดียวกัน เพื่อสนองความบันเทิงด้านธุรกิจ นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ได้มีการนำโทรทัศน์มาใช้ในวงการศึกษากันอย่างกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น โดยการแพร่ภาพไม่เพียงเฉพาะด้านการออกอากาศของโทรทัศน์ในระบบวงจรเปิดเท่านั้น แต่รวมไปถึงในระบบวงจรปิด การส่งสัญญาณตามสายเคเบิล และการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม นอกจากนี้ยังมีการใช้วีดิทัศน์และวีดิโอดิสก์เพื่อช่วยในการแพร่ภาพด้วย ดังนั้นจึงทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างสะดวกสบาย และใช้กันแพร่หลายเช่นเดียวกับสื่อการสอนชนิดอื่นๆ (Heinich, and others 1982:214)

การใช้สื่อแต่ละชนิดเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จำเป็นที่จะต้องสื่อสารโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะทางตามากที่สุดถึง 75 % และทางหู 13 % ทางกาย 6 % ทางลิ้น 3 % ทางจมูก 3 % (วนิดา จิงประสิทธิ์, 2528) ดังนั้นสื่อที่สามารถสนองตอบการรับรู้ทางตาและทางหูได้ดี คือ โทรทัศน์ซึ่งสามารถถ่ายทอดได้ทั้งภาพและเสียง

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน ใช้ในการส่งเสริมและเผยแพร่ข่าวสารในด้านต่างๆ (Lasswel อ้างถึงในประม ๕๓๖๖, 2530) ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชน คือ

1. สอดส่องระวังระไวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Surveillance of environment) คือการแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม เช่น การรายงานข่าว การแจ้งข่าวสาร

2. ประสานส่วนต่างๆของสังคม เพื่อแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม (Correlation of the parts of Society in Responding to the Environment) คือ การที่สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นข่าว เป็นการวิเคราะห์เสนอแนะว่าควรทำอย่างไรกับสิ่งนั้นๆ หน้าที่นี้เรียกว่า หน้าที่ในการชักจูงใจ หรือบทบาทพยาธิการ

3. ถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the Social Heritage from one Generation to the next) หมายถึงการเผยแพร่ความรู้ ค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมแก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม เพื่อให้วิทยาการและวัฒนธรรมของสังคมนั้นคงอยู่ต่อไป คือหน้าที่ด้านการให้การศึกษ

4. การให้ความบันเทิง หมายถึงการเผยแพร่การแสดง ดนตรี ศิลปะ เพื่อสร้างความจรรโลงใจให้มีความสุขสำนาน เพลิดเพลินและผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน

จากสถิติที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ เคยทำการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2533 ถึงจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ในครอบครัวแต่ละครอบครัว พบว่า ครอบครัวของคนกรุงเทพฯมีโทรทัศน์คู่กันทั้งสิ้น 5,585,065 หลังคาเรือน และบางหลังคาเรือนมีโทรทัศน์มากกว่า 1 เครื่อง ทำให้คนกรุงเทพฯเมื่อปี 2533 มีโทรทัศน์คู่กันทั้งสิ้น 5,928,486 เครื่อง

จากการสำรวจของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และนิตยสารวงการ์ ได้ทำการวิจัยศึกษาเด็กตั้งแต่อายุ 6 ขวบถึง 12 ขวบ พบว่ากิจกรรมที่เด็กชอบมากที่สุดคือ ดูโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 25.3 ของกิจกรรมทั้งหมด (สถาบันวิจัยสังคม, 2525) และจากผลการวิจัยเรื่อง " อิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็กไทย " พบว่าการดูโทรทัศน์เป็นสิ่งที่เด็กชอบมากที่สุดในเวลาว่าง และส่วนใหญ่จะติดโทรทัศน์กันอย่างมาก รู้สึกเหงาและไม่มีความสุขถ้าขาดโทรทัศน์และจะไปหาดูจากที่อื่นมากกว่าที่จะหันไปทำกิจกรรมประเภทอื่นแทน (บำรุง สีหอำไพ และคณะ, 2518) หรือถ้าแบ่งออกมาเป็นระดับอายุก็จะเห็นว่า เริ่มตั้งแต่เด็กอายุประมาณ 1 ขวบครึ่ง เด็กจะเริ่มรู้จักดูโทรทัศน์มาจนกระทั่งสูงสุดถึง 4 ขวบครึ่ง ก็จะเริ่มดูโทรทัศน์ลดลง เนื่องจากว่าเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนจึงทำให้มีกิจกรรมอื่นๆเข้ามาแทรกและหลังจากเข้าศึกษาในโรงเรียนได้ประมาณ 1 ปีจะมีแนวโน้มในการดูโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้นอีกจนกระทั่งถึงอายุ 12 ปีก่อนที่จะย่างเข้าสู่ระยะวัยรุ่น (นันทวัน สุชาติ, 2530)

นอกจากนี้ โทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อเด็ก ไม่เฉพาะกับเด็กในประเทศไทยเท่านั้น ในต่างประเทศก็มีงานวิจัยที่ยืนยันเกี่ยวกับอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก ในด้านของการใช้เวลาการดูโทรทัศน์ของเด็กพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มากกว่านักเรียนมัธยมศึกษา และเด็กมีแนวโน้มที่จะนอนดึกมากขึ้น เมื่อติดยการโทรทัศน์ (วิลเบอร์ แชรรม์, 1964) โทรทัศน์ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกและพฤติกรรมของเด็ก โดยทำให้เด็กเล็กและเด็กวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงแบบผู้ที่มีบุคลิกลักษณะหุนหันและก้าวร้าว (แคมป์เบลล์, 1960) แต่การที่เด็กจะเปลี่ยนแปลงแบบมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับพ่อแม่ หรือผู้ปกครองและครูสามารถเปลี่ยนทัศนคติ บุคลิกและพฤติกรรมของเด็กได้ โทรทัศน์ยังเป็นแนวโน้มที่จะช่วยย้าทัศนคติ พฤติกรรม บุคลิกของเด็กที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นหรือน้อยลงได้ (แคลปเปอร์, 1960)

โทรทัศน์ยังมีอิทธิพลต่อรสนิมหรือคุณค่าในชีวิต โทรทัศน์มีแนวโน้มที่จะช่วยให้เด็ก ออสเตรเลียนรสนิมกว้างขวาง โดยเฉพาะเด็กที่ผู้ปกครองรู้จักแนะนำแนวทาง (แมคเคลล่า, 1966) นอกจากนี้ พบว่าเด็ก 2 ใน 3 ในสหรัฐอเมริกาชอบดูรายการที่จัดไว้สำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งย่อมรวมไปถึงรายการภาพยนตร์ทุกประเภท รวมทั้งรายการภาพยนตร์ประเภทเขย่าขวัญ สะเทือนอารมณ์ ส่งเสริมความเป็นนักเลง การประกอบอาชญากรรมที่ดูเฟี้ยว เหมือนกับว่าผู้ร้ายเก่งกว่าตำรวจ หรือภาพยนตร์ที่ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมงายในเรื่อง หมอผี ปีสัจ ภาพยนตร์เหล่านี้เป็นอันตรายต่อเด็ก ทำลายทั้งรสนิมและคุณค่าของชีวิต (แชรรม์, 1968) ในด้านวัฒนธรรมและคุณค่าในสังคมโทรทัศน์ก็มีอิทธิพลด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายว่ารายการโทรทัศน์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ไม่ค่อยคำนึงถึงเนื้อหาของเรื่องที่จะเป็นการทำลายวัฒนธรรมหรือคุณค่าในสังคมเท่าใดนัก รายการภาพยนตร์จากต่างประเทศ รายการเพลงสมัยใหม่ที่มาจากต่างประเทศและของไทยเอง รายการเหล่านี้หากตรงกับนิสัยเด็กแล้วเด็กจะเก็บไว้เป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะภาพยนตร์ญี่ปุ่นซึ่งผู้ใหญ่ดูว่าไร้สาระ แต่เด็กๆกลับติดกันมาก และจากการวิจัยของเซียร์ซีและแชปแมน (Searcy and Chapman, 1972) ได้เน้นไว้ว่า เด็กยังมีความสามารถในที่จะจำกัคที่จะเข้าใจเรื่องราวจากภาพยนตร์ได้ตลอดเรื่อง และยังไม่เข้าใจลึกซึ้งถึงความเกี่ยวโยงระหว่างตัวแสดงในขณะที่ชกกันก็ยังไม่สามารถแยกแยะระหว่างสิ่งที่ตัวเองดูจากโทรทัศน์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

นอกจากโทรทัศน์จะมีอิทธิพลต่อเด็กแล้ว โทรทัศน์ยังมีผลกระทบต่อเด็กใน 4 ด้านด้วยกันคือ มีผลกระทบทางด้านร่างกายโดยเฉพาะกับสายตา และทำให้เด็กขาดความเคลื่อนไหวร่างกายอันเนื่องมาจากนั่งดูโทรทัศน์นานเกินไป ผลกระทบทางด้านอารมณ์โดยเฉพาะในวัยประถมศึกษา เด็กจะรับรู้ถึงความรุนแรง ความหวาดกลัว ซึ่งเด็กคิดว่าเป็นเรื่องจริง ผลกระทบทางด้านสติปัญญาช่วยให้เด็กเรียนรู้เพื่อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี โดยเด็กนั้นต้องเลือกรายการที่เป็นประสบการณ์จริงจากโทรทัศน์รายการโทรทัศน์จึงควรเสนอภาพฉายจากชีวิตจริงของผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดกระบวนการขัดเกลาของสังคม และเพื่อให้เด็กได้ปรับตัวให้เข้ากับชีวิตของเขาในภายหลัง และผลกระทบทางด้านพฤติกรรมโดยทางอ้อมคือ เด็กจะจำและเลียนแบบตามที่โทรทัศน์เสนอ (Lowery and Defleur, 1988)

อย่างไรก็ตาม ได้มีแนวความคิดการวิจัยอีกลักษณะหนึ่งคือ แนวคิดที่มองจากผู้รับสารหรือเลือกรับสิ่งที่ตนเองต้องการ เช่น Wright ได้ศึกษาสื่อมวลชนทั้งในแง่ที่สื่อมีอิทธิพลต่อมนุษย์และมนุษย์เป็นฝ่ายเลือกใช้สื่อเพื่อสนองความพอใจของตนเอง (Wright, 1975) ดังเช่นเด็กก็คือผู้รับสารผู้หนึ่งซึ่งมีสิทธิที่จะเลือกรับสารตามความพึงพอใจของตน นอกเหนือจากความต้องการเลือกรับสารแล้ว เด็กยังมีความต้องการมีรายการโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นเป็นของตนเอง อยากรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้นสอดคล้องความรู้ เพิ่มพูนจินตนาการสร้างสรรค์แทนที่จะให้ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 2531)

ฉะนั้นเมื่อเป็นที่ตระหนักกันดีแล้วว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเป็นวัยที่ควรปลูกฝังทัศนคติที่ดี ตลอดจนเสริมสร้างความรู้ความคิดให้กว้างไกล เพื่อที่จะได้นำมาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษาอันอาจจะเป็นการสร้างคุณค่าในชีวิตให้แก่เยาวชนต่างๆ เหล่านี้ต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่มีบทบาทยิ่ง ในการช่วยส่งเสริมด้านการศึกษการปลูกฝังทัศนคติ และการให้แบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน

นับตั้งแต่รัฐบาลได้ประกาศปีพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อมวลชนหลายแขนงมีการตื่นตัวต่อการรณรงค์ และปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการสารคดีทางโทรทัศน์

รายการสารคดี เป็นรูปแบบรายการหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายการสารคดีเป็นการเสนอเรื่องราวของความเป็นจริง ที่ตีความโดยการถ่ายบันทึกภาพตามความเป็นจริง หรือจากการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะสามารถดึงดูดใจทั้งทางด้านเหตุผลหรืออารมณ์ จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ผู้สร้างตั้งใจไว้ จากการวิจัยของวรรณา เจียรตนศิริกุล (2531) พบว่ารายการสารคดีมีความเหมาะสมที่จะเป็นรูปแบบของรายการสารคดี สามารถโน้มน้าวใจและกระตุ้นเตือนให้ผู้ชมเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง

ดังนั้นการเสนอรายการสารคดีด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ จึงสามารถเผยแพร่ข่าวสารไปได้อย่างกว้างไกล สะดวกและรวดเร็ว รวมทั้งยังเป็นการโน้มน้าวจิตใจในด้านความรู้สึกต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี จึงเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอย่างมากเนื่องจากโทรทัศน์มีส่วนกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม คือพัฒนาคนให้สมบูรณ์ได้ความรู้ ทักษะคติ ความซาบซึ้ง ค่านิยม ตลอดจนทักษะอีกด้วย

ด้วยเหตุที่รายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ถูกผลิตและแพร่ภาพออกอากาศเป็นจำนวนมากขึ้น ทว่ายังไม่เคยมีการรวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหาของรายการดังกล่าวโดยเหตุที่การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการวิจัยสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่ง และผลของการวิจัยสื่อสารมวลชน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2507) กำหนดนโยบาย การบริหารของรัฐ รวมทั้งวงการธุรกิจ (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2507) และสามารถวัดระดับความต้องการ ของผู้รับสื่อสารมวลชนได้ ประกอบกับการวิจัยของ วรรณา เจียรตนศิริกุล (2531) พบว่ารูปแบบรายการโทรทัศน์ที่ประชาชนเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำเสนอข่าวสารความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมคือรายการสารคดีทางโทรทัศน์ แต่ทว่ารายการสารคดีด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ ยังไม่เคยมีการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการดังกล่าว รายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์เป็นจำนวนมากนี้เอง จึงทำให้มีหลายรายการเสนอเนื้อหาของรายการซ้ำซ้อนกันเป็นจำนวนมาก การวิเคราะห์เนื้อหาของรายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เพื่อแจกแจงประเภทของเนื้อหาของรายการที่นำเสนอออกอากาศ อีกทั้งยังสามารถวัดระดับความต้องการของผู้รับสื่อสารมวลชนได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่จะศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในช่วงอายุ 6-12 ปี ซึ่งเป็นวัยที่ชมรายการโทรทัศน์สูงถึงร้อยละ 92.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2525) ชอบกิจกรรมการดูโทรทัศน์มากกว่ากิจกรรมอื่นๆ (สถาบันวิจัยสังคม, 2525) อีกทั้งยังใช้เวลากับการดูโทรทัศน์ถึงร้อยละ 64 ของเวลาทั้งหมด ไปด้วยกับการดูโทรทัศน์ (จำเนียร คินยา, 2533)

ดังนั้น การสำรวจความต้องการเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะสามารถทราบถึงแนวโน้มความต้องการของผู้รับสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสามารถตรวจสอบความสอดคล้องกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารว่าเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆนั้นตรงกับความต้องการของทั้งสองฝ่ายมากน้อยเพียงไร จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญต่อการวิเคราะห์เนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเชิงปริมาณ โดยใช้นวทางพิจารณา ในการจัดระบบจำแนกประเภทโดยยึดเนื้อหาข้อมูลเป็นเกณฑ์ (สุวิทย์ธรรมมาธิราช, 2525)

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏจริง กับความต้องการรูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

1. รูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นเช่นไร

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความต้องการรูปแบบ และเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเช่นไร

3. เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กับความต้องการรูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสอดคล้องกันหรือไม่

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ
  - 1.1 รายการโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9 และ 11 ซึ่งออกอากาศในช่วงปี 2535-3537
  - 1.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ สังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน และสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. รูปแบบที่ใช้วิเคราะห์รายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ
  - 2.1 ภาพประกอบการบรรยาย
  - 2.2 ภาพประกอบการบรรยาย และมีผู้ดำเนินรายการ
  - 2.3 ภาพประกอบการบรรยาย มีผู้ดำเนินรายการและเล่นเกม
  - 2.4 ภาพประกอบการบรรยาย และแสดงละคร
  - 2.5 ภาพประกอบเพลงที่มีคำร้อง ไม่มีการบรรยาย
3. เนื้อหาที่ใช้วิเคราะห์รายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำแนกเป็น
  - 3.1 ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ
  - 3.2 ปัญหามลพิษ
  - 3.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม
  - 3.4 ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางชุมชน
  - 3.5 หน่วยงานที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามลพิษ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง วิธีการนำเสนอรายการที่ปรากฏในรายการสารคดีทางโทรทัศน์
เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เนื้อหา หมายถึง สารเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏในรายการสารคดีทางโทรทัศน์
ทั้งความหมายที่ปรากฏและความหมายในเชิงนัยยะ

การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง การวิเคราะห์ความถี่ของเนื้อหาที่ปรากฏในรายการ
สารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยจำแนกประเภทของเนื้อหาที่เห็นว่า
เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมประเภทใด

การวิเคราะห์รูปแบบ หมายถึง การวิเคราะห์ความถี่ของรูปแบบการนำเสนอราย
การที่ปรากฏในรายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยจำแนกรูปแบบ
การนำเสนอที่เห็นว่าประเภทใด ซึ่งมีเกณฑ์ในการจำแนกรูปแบบการนำเสนอ

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นเองตามธรรม-
ชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งเป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมต่าง
มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน ตลอดจนมีผลเกี่ยวข้องกับตัวเองไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การทำนุบำรุง ปรับปรุงป้องกันและการรู้จักนำ
สิ่งแวดล้อมที่เฝ้ามาสนองความต้องการ ให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัด และมีคุณค่ามากที่สุด

รายการสารคดี หมายถึง รายการที่เสนอเรื่องราวโดยการบันทึกภาพตามความจริง
หรือโดยการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะดึงดูดใจ ทางด้านเหตุผลและอารมณ์
รวมทั้งเป็นการขยายความรู้ ความเข้าใจของมนุษย์ โดยเสนอวิธีการตั้งปัญหาและแก้ไขปัญหา

รายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง รูปแบบของราย-
การโทรทัศน์ประเภทหนึ่งซึ่งมีส่วนหนึ่งของเนื้อหารายการที่เป็นความรู้ หรือข่าวสารที่เกี่ยวกับการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณและประเภทของรูปแบบและเนื้อหา
รายการสารคดีทางโทรทัศน์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. การวิจัยนี้ทำให้ทราบถึง ความต้องการของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ที่เกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การวิจัยนี้ทำให้ทราบถึง ความสอดคล้องในด้านความต้องการที่เกี่ยวกับรูปแบบ
และเนื้อหารายการสารคดีทางโทรทัศน์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 กับรายการสารคดีที่ผลิตออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ ว่ามีความสอดคล้องกัน
หรือไม่
4. เพื่อเป็นแนวทาง สำหรับผู้ผลิตรายการสารคดีทางโทรทัศน์เพื่อการอนุรักษ์สิ่ง
แวดล้อม จะได้นำไปพิจารณาในการผลิตรายการให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กผู้ซึ่งอยู่
ในวัยที่เหมาะสมต่อการปลูกฝังทัศนคติที่ดี ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลรายการสารคดีทางโทรทัศน์เกี่ยวกับ
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 อสมท คือรายการป่าและทะเล
ทั้งนี้เนื่องจากรายการป่าและทะเลได้ออกอากาศครั้งสุดท้าย ในช่วงปี 2356 ทางช่อง 3 อสมท
จึงไม่สามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ผลิตรายการป่าและทะเลได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถ
ติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว จึงทำให้การวิจัยนี้มีความไม่สมบูรณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย